

УДК 7844:392..33(477)

*Гапетченко Руслана Юрьевна,
здобувач Національної академії керівних кадрів
культури і мистецтв*

РОДИННО-ПОБУТОВІ ПІСНІ ЯК СКЛАДНИК ДУХОВНОЇ КУЛЬТУРИ УКРАЇНСЬКОЇ СІМ'Ї

У статті розглянуто чотири групи тематики родинно-побутових пісень, зокрема: пісні про кохання (дошлюбні взаємини); пісні про сімейне життя (родинні стосунки); пісні про трагічні сімейні обставини, пов'язані з втратою членів сім'ї (удовині, сирітські), та гумористично-сатиричні родинні пісні. Проаналізовано вплив родинно-побутових пісень на формування духовної культури сім'ї. Особливу увагу приділено сільським родинам та їхнім родинно-побутовим пісням.

Ключові слова: родинно-побутові пісні, українська сім'я, родина, обряди, культура.

*Гапетченко Руслана Юрьевна,
соискатель Национальной академии руководящих кадров
культуры и искусств*

СЕМЕЙНО-БЫТОВЫЕ ПЕСНИ КАК СОСТАВЛЯЮЩАЯ ДУХОВНОЙ КУЛЬТУРЫ УКРАИНСКОЙ СЕМЬИ

В статье рассмотрены четыре группы тематики семейно-бытовых песен, в частности: песни о любви (добрачные взаимоотношения); песни о семейной жизни (родственные отношения); песни о трагических семейных обстоятельствах, связанные с потерей членов семьи (вдовьи, сиротские), и юмористически-сатирические родственные песни; проанализировано влияние семейно-бытовых песен на формирование духовной культуры семьи. Особое внимание уделено сельским семьям и их семейно-бытовым песням.

Ключевые слова: семейно-бытовые песни, украинская семья, семья, обряды, культура.

*Гапетченко Руслана,
Postgraduate Student of the National Academy
of Managerial Staff of Culture and Arts*

FAMILY AND DOMESTIC SONGS AS A COMPONENT OF UKRAINIAN FAMILY SPIRITUAL CULTURE

This article analyses spiritual culture as a treasury that forms family values; considers separate aspects which happen in the cultural sphere within the period of transformational processes in Ukraine. It characterizes tendencies of a society development, which have contradictory character and influence on a formation of a spiritual development of a family; considers spirit and soul in the structure of spirituality and also defines a concept – family spiritual culture; analyses cultural and spiritual development of a modern family and essence of a family spirituality.

Spiritual culture is the greatest treasure formation of family values, which derive their generation to which they contribute. The acquisition of culture by various ways - through education, practical science, language, rites, direct imitation, copying and more. Such methods are called traditional forms of transmission of culture.

In the process of social development and family functioning occurring formation and perfection of spiritual culture, new cultural values, there are traditions, customs, festivals and ceremonies, which concentrate the new experience, which results in an objective form of social development. On the one hand, they are a form of preservation and development of spiritual culture, on the other – way mechanism of transmission, continuity of culture.

Spiritual culture and family life of Ukrainian society is unimaginable without customs, traditions and different rituals and holidays. National customs, traditions, celebrations and ceremonies in all their diversity are integral elements of spiritual culture, which are the ceremonial side, concentrating social experience, speaking one form of continuity between past, present and future.

Family life Ukrainian traditionally accompanied by various rites and rituals that are figurative and symbolic form marked certain stages of life and the most important stage of the family in its life cycle: creation of family, birth of a child, her age, family anniversaries, death of a seven member 'her.

Family traditions, customs and rituals reflect the best experience of parenting each nation. Sophistication durable family-family, residential and cultural traditions indicates a high level of forming ethnic group, every

nationality. These include song and dance, as two powerful psychophysical factors expressing moral and ethical and aesthetic values of the cultural soul of Ukrainian people.

The structure spirituality advisable to differentiate spirit and soul. The concept of spirit is associated with the activity of consciousness. Spirit is always active, active, full of creative energy. It is through the spirit of a person perceives and evaluates world primarily in the ideas of various ideological nature, humanistic, ethical, environmental, religious and others. Path to direct contact with the spiritual is through internal sensations (through life).

Culture is the real form of family life that keeps it in existence, inherent in a human being. In the cultural reality of the man can not be separated from society. Through cultural forms person owns them. In culture combined two layers of human existence: personal forms of life that are directly involved in livelihoods, and acquired previous generations. Cultural life form provides a person the sovereignty of personal life.

Spirituality opens family members access to love, conscience and sense of duty to the law, the arts and artistic beauty, science, prayer, religion. Only it enables the individual to understand what is true and most precious in life, give what is worth living.

Spiritual, individual spirit is a corresponding acceptance and adherence to the highest standards of aggregate human culture, experiences moral norms of coexistence both domestic categorical imperative, learning higher values of tribal life as their own. Individual human spirit appears in various yavah, revealing not only the various sides, but the level of human reality.

The analysis of cultural reality as the basis of spiritual development involves consideration of family forms in which they exist and because each family member assumes the character of self-determination.

In culture combines two layers of human existence: physical (the length of life) and acquired (social). Because culture is the real form of life of the individual in the physical and social time. Through it man is connected with the world and reality and the spiritual man acquires the ability to hold to a certain cultural plane.

In the spiritual life of society prevailing ambiguous and contradictory trends: on the one hand, we see a significant growth of national consciousness, increased public participation in the cultural life of the community, search for all segments of the population humanistic spiritual orientation. On the other - the obvious reduction of the general cultural level of the population, large-scale displays pragmatism as the spread of individualistic expression of sentiment, offensive commercial mass culture that aims not augmenting human in man, and higher profits. Identified trends require serious scientific analysis aimed at studying the features of formation of spiritual culture of the family, its preservation and transmission.

Key words: spiritual culture, family, spirituality, spirit, spiritual development of a family.

Проблема глобалізації духовної культури сьогодні набуває особливого розмаху, яка має як позитивні, так і негативні чинники. Серед негативних необхідно виділити поширення масової культури, що здатне поглинути самотні національні культури, утрату культурної самотності, родинно-побутових традицій, свят та обрядів.

Подібні явища, як засвідчує Софія Грица, вносять значні зміни у фольклорний процес і диктують тенденції до згасання усної народної творчості, забуття різноманітних автентичних явищ народної обрядовості, звичаєвості, пісенності тощо. Однак тенденціям до нівелювання фольклорної традиції протистоїть інша – до її відновлення й збереження. Що вищий технічний прогрес і глибший глобалізаційний процес, то сильніше людина прагне зберегти зв'язки зі стародавніми етно-фольклорними традиціями [3, с. 38].

Мета нашої статті – дослідити, як в умовах глобалізаційних процесів культури зберігаються родинно-побутові пісні як складники духовної культури українського народу. Об'єктом статті є родинно-побутові пісні, предметом – родинно-побутові пісні як складник духовної культури української сім'ї. Родинно-побутові пісні досліджують ряд українських науковців, зокрема Белінський В.Г., Грица С.І., Гуменюк А.І., Дей О.І., Маковій Г.П., Матвійчук А.М., Марченко М.Г., Фіцула М.М., Яценко Т.О та ряд інших. Ідейно-тематичний зміст родинно-побутового циклу пісень надзвичайно різноманітний. Вони охоплювали найважливіші події і явища з родинного (сімейного) життя українського народу, із винятковою повнотою відображали їхню психологію, погляди, мораль, загальну культуру.

Родинно-побутові пісні – це ліричні поетично-музичні твори, у яких відбиті почуття, переживання, думки людини, пов'язані з її особистим життям, подіями в сім'ї, родинними стосунками.

За тематикою родинно-побутові пісні поділяють на чотири великі групи: 1) *пісні про кохання (дошлюбні взаємини)*; 2) *пісні про сімейне життя (родинні стосунки)*; 3) *пісні про трагічні сімейні обставини, пов'язані з втратою членів сім'ї (удовині, сирітські)*; 4) *гумористично-сатиричні пісні*. Останню групу пісень виділяють за способом відображення дійсності: на відміну від трьох перших, де пісні мають серйозний ліричний характер, четверту групу становлять пісні, що стосуються усіх сімейних проблем, особистих почуттів, але висвітлюють їх у гумористичному ключі [6].

Пісні про кохання – найбільша за кількістю група родинно-побутової лірики, яка відрізняється певними особливостями тематики та поетики. Їхній генетичний розвиток сягає корінням календарно-обрядової лірики, де широко представлена любовна тематика. Так, наприклад, були колядки, присвячені дівчині, із побажаннями їй вийти заміж, з описами епізодів сімейного життя; колядки хлопцеві (мисливцеві) з побажаннями знайти гідну пару[4].

У ліриці весняно-літнього циклу тема кохання займає центральне місце, часто веснянки, гаївки, купальські пісні наповнені виразними еротичними мотивами. Отже, саме в обрядовій поезії слід шукати витoki ліричної пісні. Пізніше, коли язичницькі ритуали поступово втрачали своє первісне значення, деякі з пісень, що їх супроводжували, залишались побутовати відділені від обряду, за їхньою аналогією складали інших пісень. Найбільшу частину українських побутових пісень представляють пісні про любов, у яких оспівано багатогранність людського життя, розкрито світ людських переживань. Пісні про любов відбили високі моральні якості трудової молоді. Щирість, довіра, взаємоповага, радість любові, гіркота змушеної розлуки, туга за коханим, зрада – от основні мотиви, які проймають ці пісні. Головними персонажами пісень про любов є юнак і дівчина, а характер відносин між ними, їхні почуття й переживання визначили зміст добутоків [7]. Пісні про кохання в ліричній поезії займають центральне місце. Хоч усі вони об'єднані єдиною темою, – відбивають найінтимніші стосунки між закоханими – їхні змістові рамки набагато ширші, ніж просто взаємини між хлопцем і дівчиною. У них поєднуються усі людські почуття – від ніжної прихильності і любові до ненависті, взаємини між закоханими переплітаються зі ставленням до них членів їхніх сімей (батьків, братів і сестер) тощо.

Основними ліричними персонажами виступають закохані. Як правило, їхні почуття, учинки, розмови передають у романтичному ключі: згадуються таємні побачення, щирі інтимні розмови, у яких висловлюються заповітні мрії. Усі елементи змісту і форми підпорядковуються культу почуттів, через який звеличується людська душа, що здатна на глибокі переживання, емоційні прояви своєї внутрішньої сутності. Психологічні сцени пройняті сентиментальним пафосом, через який утверджується чуттєвість головних героїв, що постають мрійливими, шляхетними, духовно багатими. Значна кількість цих пісень побудована у формі діалогу (наприклад, хлопець викликає дівчину вийти на вулицю, а вона йому відповідає; часто передається безпосередня розмова закоханих).

Тому дуже важливу роль відіграє мова ліричних героїв і персонажів – насичена ніжно-пестливими словами (личенько, рученьки, зіронька, дівчинонька). Розмова може переходити в монолог, який набуває елегійного, сповідального характеру. Монолог – поширений прийом у піснях, де є лише один ліричний герой (мотив розлуки, нерозділеного кохання та ін.) [2]. Інтимна задушевна атмосфера створюється і за допомогою пейзажів, які в піснях про кохання несуть особливо велике емоційне навантаження. Усе відбувається на тлі майже казкової природи – квітучого вишневого саду: «Ой у вишневому садочку, там соловейко щебетав»; зоряної місячної ночі: «Місяць на небі, зіроньки сяють, тихо по морі човен пливе»; вечірнього весняного гаю: «Ой у гаю при Дунаю соловей щебече». Романтичний пейзаж є не тільки фоном, але й виконує роль художнього паралелізму – допомагає розкрити внутрішній світ ліричного героя, буяння молодості, тихі ліричні стани юної душі. Він часто доповнюється музичними образами і звуковими асоціаціями (мелодією скрипки, співом соловейка): «Бас гуде, скрипка плаче, милий мій гуляє...».

Пісні про кохання – це жанрова група пісень. Незалежно від того, чи оспівується кохання щасливе чи нещасне, усі ці пісні є сумними і дуже драматичними. Навіть тоді, коли закоханим не загрожує ні розлука, ні нещастя, у них підсвідомо виявляється відчуття, що цей земний рай може бути втрачений. Крім образів молодої пари, найчастіше створюється образ матері, яка виступає або доброю чуйною порадицею (застерігає дочку від необдуманих учинків, не пускає до хлопця-гультая; сина застерігає від дівчат, що вміють чаклувати) або ж злою розлучницею, яка не хоче зрозуміти почуття своєї вже дорослої дитини. Зустрічаються образи братів та сестер закоханих, що або допомагають влаштувати їм побачення, або перешкоджають їм зустрічатися. Бувають випадки, коли брат чи сестра є суперниками в коханні, недобррозичливими виступають злі сусіди, часто непорядність проявляється з боку близьких друзів (суперницею дівчини є її найближча подруга, що відбирає в неї коханого).

Серед найпоширеніших мотивів пісень про кохання можна назвати такі: мотив вірності, у якому знайшли своє відображення морально-етичні принципи української родини. Справжні закохані обіцяють один одному кохати «до смерті», запевняють, що будуть кохати «вічно». Саме такі почуття вважалися запорукою щасливого сімейного життя. Йому протиставляється мотив невірності, зрадливого кохання, яке завжди сприймається як велика трагедія для обдуреного хлопця чи дівчини, глибоко переживається. Його супроводжують картини безсонних ночей (коли дівчина до ранку чекає коханого, а він не приїжджає, бо пішов до іншої), відчуття безвиході, болю зради. Особливого драматизму набуває цей мотив, коли суперницею виявляється близька товаришка (чи товариш). Із двома попередніми тісно переплітається мотив розлуки. Він набуває різноманітних виявів: вимушена розлука двох закоханих, що сповнені сподівань на зустріч, очікування на звістку від милого (милої); зловіща непередбачена розлука, що віщує розставання, утрату милого, розрив стосунків. Дуже драматичним є мотив нерозділеного кохання. Часом об'єкт такого кохання і не здогадується про почуття іншого або ж просто не відповідає взаємністю, що завдає душевних страждань, може спричинити хворобу (чи навіть смерть).

Кульмінація цього мотиву виявляється в піснях про хлопця, кохана якого виходить заміж за іншого, (особливо, якщо вона виходить не з власної волі, а з примусу), і він усвідомлює, що їм уже ніколи не бути разом. Близькою до цього є тема взаємного кохання двох людей, яким не судилося вступити в шлюб через незгоди між їхніми сім'ями чи майнову нерівність (він багатий, а вона бідна). Психологічною напругою ці пісні близькі до балад. Неприйняття буденності в них проявляється через вияв протесту проти усталених поглядів на те, що багатий хлопець не може взяти бідної дівчини чи що дівчина змушена виконувати волю своїх батьків, виходячи заміж за нелюба.

Баладна традиція проявляється в піснях, де йдеться про чарування чи ворожбу: *«В саду ходила, квіти збирала, кого любила – причарувала»*. Вони часто сповнені незвичайними, небуденними ситуаціями (удова приворожує молодого хлопця, дівчина – чужого нареченого тощо): *«Дозволь, мати, вдову взяти, ... вдова вміє чарувати»*.

Від балад такі пісні відрізняються тим, що в них відсутній епічний компонент (сюжетність, розповідність). Вони, як інші ліричні пісні, побудовані на якомусь життєвому епізоді, але в них розвивається не сюжетна канва, а відтворюється духовний стан, спричинений цим моментом: почуття, думки, не зупиняючись на причинах, наслідках, розв'язці подій, що викликала ці емоції [8, с. 152].

Казкового колориту надається силам природи, до яких звертаються ліричні герої і персонажі за допомогою, порадою: *«Місяць і зіроньки, чом ви не сяєте, а мій миленький любить другу, чом ви не скажете?»*. Або: *«Соловейку, рідний брате, виклич мені дівча з хати»*.

Такі звертання до сил природи, що тепер здаються художніми метафорами, є відлунням древніх форм магії та ворожіння за допомогою небесних світил, дерев тощо

Поетику пісень про кохання вирізняє:

– *романтичний характер* зображення дійсності, якому властиві ідеалізація почуттів ліричного героя (наприклад, закохана дівчина ні про що більше не думає, крім свого обранця – не їсть, не спить, чекаючи на побачення з ним): *«А я візьму кріселечко, сяду край віконця. Я ще очі не зімкнула, а вже сходить сонце»* («Цвіте терен»);

– *гіперболізація* душевних драм (втрата коханого сприймається, як кінець життя): *«Ой не хочу, дівчинонько, на твоїй посаг дивитись. Краще піду в синє море, в бистру річку топитись»*;

– *сентименталізація* – надмірна чутливість героїв (вони плачуть, зітхають під час побачень, козак ридає, коли втрачає дівчину): *«Гиля, гиля, сиві гуси, гиля, гиля до води. Посватали дівчиноньку – плаче козак молодий»*; драматизм, що виявляється у напруженості змісту, психологічній насиченості, контрастності почуттів, небуденності життєвих епізодів;

– *ліризм* – поетизація людських почуттів, оспівування внутрішньої краси і величі душі [6].

Із художньо-поетичних засобів найчастіше використовують епітети: біле личко, ясні очі, уста малинові; порівняння: чорні очка, як терен; паралелізми:

«Не всі тії та й сади цвітуть, що весною розпускаються. Не всі тії побираються, що любляться, та й кохаються».

Україна, як відомо, багата на різноманітні весільні обряди. У кожному регіоні цей обряд має свої відмінності. Його значення в тому, що він відбиває світогляд і мораль трудового народу, родинні та суспільні стосунки на кожному конкретному історичному етапі [1, с. 30]. У ньому з великою теплотою оспівано долю жінки до і після одруження. У весільних піснях йдеться і про свах, і про подруг нареченої, світилок, бояр і боярок, старост і дружб. Співають весільні пісні винятково жінки. Це переважно хори, діалоги. Весільні пісні супроводжують замішування короваю, розплітання коси молодої, одягання їй чіпця. Чоловіки у формі монологів та діалогів беруть участь лише в найдраматичніших епізодах обряду під час нападу бояр та викупу нареченої тощо. Найпопулярнішими піснями, виконуваних і зараз на деяких українських весіллях, є такі весільні пісні: *«Де ти, калино, росла?», «Ой думала та гадала», «Приїхали гості», «Ой куди ж ви, сірі гуси, полинете?»», «Ненько моя та рідненька», «Ой пливе човен по росі».*

Весільні пісні виступають не лише як промовистий доказ багатства змісту й форми самого весільного обряду, а й високої моралі українського народу як творця пісень про цей обряд. Пісні про сімейне життя досить різноманітні за тематикою. Найбільше уваги в них приділяють розкриттю взаємин між чоловіком і жінкою й відносин з іншими членами сім'ї. Важкі умови життя заміжньої жінки визначалися насамперед тим, що її видавали заміж силоміць за нелюба, у чужу сім'ю. Батьків чоловіка здебільшого цікавили не щастя молодого подружжя, а працьовита невістка. Їй доводилося робити майже всю домашню роботу: вона готувала їжу, прала на всю сім'ю, доглядала за дітьми. Потрапивши в чужу сім'ю, дівчина відразу ж відчувала всю повноту влади над нею свекрухи й свекора, мусила була коритися їм у всьому.

Мати чоловіка не тільки примушує молоду жінку важко працювати, а й докоряє їй за всі вади, кривдить, змушує сина нізачо бити свою дружину. Син здебільшого виконує накази матері, але в деяких піснях показано, що він виступає проти її волі, заступається за дружину, тому що: «вона слухняна, уміє все робити: і помис, і помаже». Помітно, що в українських піснях кривдником рідко виступає свекор. Здебільшого в піснях показана молода жінка, що кориться свекрусі, мовчки переносить наругу над собою. Але є й пісні, де звучить протест, показаний рішучий опір невістки. Особливо важкою була доля жінки із чоловіком-п'яницею. Пияцтво було особливо згубним для бідних селян. Воно призводило до остаточного руйнування сім'ї. Молода жінка, віддана за нелюбого або п'яницю, осліплена горем, сама тягнеться до корчми. Сімейний деспотизм щодо невістки був дуже сильним, і гарна здорова молодиця за два-три роки перетворювалася на стару хвору жінку. У піснях відбилася тема видавання дівчини за старого, але багатого. Чоловік їй ненависний, багатство немиле. Тільки одруження з милим може принести щастя – такий лейтмотив багатьох пісень. Отже, у сімейно-побутових піснях народ оспівує головним чином сімейне життя – радості й суму, надії й розчарування, взаємини жінки й чоловіка, дівчини й хлопця тощо. Протягом багатьох століть пісня правдиво розповідає про долю українського трудового народу, родинно-сімейні стосунки.

Винятковим багатством форм засвоєння надбань української народної *жартівливої пісні* відзначається класична й радянська українська і російська література, починаючи від «Енеїди» І. Котляревського й закінчуючи гуморесками Остапа Вишні, Анатолія Паламаренка. Зокрема винятковим майстром творчого переосмислення образності й змісту жартівливої пісенності виявив себе М. Гоголь у «Вечорах на хуторі поблизу Диканьки» і «Тарасі Бульбі». Світла й тонка іронія Т.Г. Шевченка, його смілива сатирична гіперболізація та контрастність теж великою мірою живилися соками народної жартівливої пісенності [4].

У жартівливих піснях сімейно-побутового змісту фольклорна типізація смішного ведеться з позицій маси проти вад характеру і поведінки індивідуальних її представників. Героями цих пісень є, передусім, постаті певного родинного стану, що уособлюють в собі якісь типові відхилення від нормальної поведінки і звичайного побуту людей саме цього стану (чоловіків, жінок, удовиць, кумів тощо). Узагальнюючи такі далеко не поодинокі в житті риси чи явища, пісні свідомо перебільшують їх, щоб підкреслити і відтінити сутність. Типізація ведеться по фольклорному, тобто загально, без розкриття в героєві пісні певної особи, без її індивідуалізації. При цьому збірний тип жартівливої пісні висміюють за якоюсь однією лінією його поведінки чи характеру, за певною конкретною рисою, яка в переважній більшості може бути властивою для людей такого родинно-побутового становища різних епох і різних народів (чоловік – п'яниця, лінива жінка, легковажна дівчина, розпусний дяк і т. ін.). Максимально концентрується певна фізична або моральна якість (дурощі, хитрощі, ледарство тощо). Так досягається одночасно економність зображення і яскравість та рельєфність гумористичного образу, бо засоби гумору, як жмуток променів, спрямовані на одну рису, на одну якість, на найсуттєвіший бік явища. Усе це в сукупності надає багатьом народним пісням, у тому числі й жартівливим, загальнолюдського звучання і часто сприяє переходові їх від народу до народу.

Родинно-побутова тематика жартівливих пісень надзвичайно різноманітна і колоритна. Спостережливі і дотепні творці народного гумору підгледіли всі тіньові сторони свого повсякденного життя, освітили їх сміхом, що розливається в піснях то легким жартом, то глузом і глузуванням, то соромливо-солонуватим натяком, то гострим гротеском, то ледь уловимою усмішкою, то злою іронією або їдким дотепом. Комічні ситуації і випадки в родинно-побутових відносинах, зокрема у відносинах молоді і в коханні, у родинному житті, а також різні сімейні аномалії (нерівне подружжя, химери старих тощо) – на все це гостро реагує пісня. І завжди в ній за влучним словом огуди і доброзичливою насмішкою чується народний кодекс добротності, його сувора і здорова моральність. Вхід жартівливої пісні в різні види сучасного мистецтва і культури – поезію, прозу, театр, кіно, пресу, телебачення, живопис – це тема, що заслуговує на спеціальне узагальнення. Воно на численних яскравих фактах покаже, якими барвистими й веселими променями грає й виблискує жартівлива пісенність у великому потоці національної культури, як ці народні скарби, творчо засвоєні митцями-професіоналами, сприяють збагаченню й поповненню культури новими дійовими надбаннями.

Українська жартівлива пісня – яскраве і своєрідне явище пісенного гумору слов'янських народів. У ній віддзеркалено характер і світогляд народу, етичні й естетичні уподобання, його висока шляхетність і непохитний оптимізм. Основна проблема, що об'єднує пісні сімейно-побутової тематики, – це проблема людських стосунків, складності взаємовідносин, неоднаковості долі. Водночас вона виражена через вужчі, конкретніші теми, що визначаються здебільшого образами головних героїв пісень у їхньому конкретному сімейному статусі, їхньою розстановкою відносно одне одного та тою сюжетною ситуацією, яка несе в собі основне навантаження. Але при тому, що ряд творів вкладається в певну тему, визначену в загальних рисах, їхній зміст лишається безкінечно різноманітним.

Аналізуючи закономірності поширення української пісні родинно-побутової тематики в контексті еволюції, А. Матвійчук аналізує культурно-історичні обставини, які сприяли актуалізації української пісенної поетики, показуючи при цьому тісний зв'язок останньої з існуванням масових пісенних жанрів, перенесенням усталених метафоричних конструкцій живої розмовної мови в сучасний пісенний фольклор [5, с. 170].

Висновки. Тож особливостями пісень родинно-побутової тематики в контексті розвитку української культури є глибокий психологічний зв'язок між емоційним життям членів родини і природою, передавання почуттів особистості, її життєвих ситуацій у поетичній паралелі з художніми образами.

Про сюжет більшості родинно-побутових пісень можна говорити лише умовно. Серед них є твори з досить виразною оповідальністю і пісні, що звучать то як спогад, то як скарга чи нарікання. І в обох випадках рідко витримується якась одна форма викладу – чи то безстороння розповідь, чи то послідовний монолог. Структура, форма родинно-побутових пісень досить складна, бо ж зміст розгортається не від події до події, а в переплетенні думок і почуттів, які то повертаються до минулого, то зазирають у майбутнє, то поступаються місцем начебто безсторонньому поглядові.

Дещо інший характер має взаємозв'язок родинно-побутової пісні і балади. Основним внутрішнім змістом тих й інших є ствердження вироблених тривалим життєвим досвідом людей норм і правил людського співжиття. Але ліричні пісні і балади підходять до життєвого матеріалу дещо по-різному, створюючи при цьому хоча і не абсолютно ізольовані, проте відмінні художні форми. Ліричні позаобрядові пісні є відносно пізнім фольклорним явищем, однак і вони, як обрядові твори та балади, несуть на собі ознаки народного світогляду різних епох – від слідів міфологічної свідомості, виявлених у поетичних метафорах, від ремінісценцій соціальних інститутів первісно-родового суспільства до відображення людських взаємин доби феодалізму та пізніших епох.

Родинно-побутові пісні, як і інші тематичні цикли ліричних пісень, розвивалися не ізольовано, а в потоці історичного життя народної творчості загалом. Тож не випадково, дослідники помічають їхній генетичний зв'язок з іншими верствами народної поезії, зокрема з обрядовою. Виразно відчувається їхня спорідненість із деякими весільними піснями. Весілля вводить молодят у подружнє життя, тому і деякі виконувані під час обряду пісні начебто попереджують молоду про його можливі складності й прикраси. Умовність жанро-

вих та інших градацій особливо дається взнаки, коли ми стикаємося з усім масивом ліричних необрядових пісень. Не можна не помітити, що їхні різновиди, скажімо, родинно-побутова та соціально-побутова пісня, не лише користуються близькими мотивами та сюжетними ситуаціями, але часто фактично є варіантами, які відрізняються лише статусом героя, в одному випадку визначеним за соціальним становищем, в іншому – за родинним.

Література

1. *Бабій В.* Сімейні традиції та їх виховне значення // Позакласний час / В.Бабій. – К. – 2004, – № 7–8, С. 27–31.
2. *Белінський В.Г.* Українці обдаровані незрівняним гумором//Пісенний гумор українського народу [Електронний ресурс] / В.Г.Белінський. – Режим доступу: <http://nashe.com.ua/info/31>
3. *Грица С.* Фольклор у просторі і часі. Вибрані статті / Софія Грица. – Тернопіль: Астон, 2000. – 228 с.
4. Жартівливі пісні. Родинно-побутові / Укладачі: Дей О.І., Марченко М.Г., Гуменюк А.І. К.: Наукова думка. 1967., 800 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://nashe.com.ua/source/28>
5. *Матвійчук А.М.* Традиційний зміст української народної пісенної поезії/А.М.Матвійчук // Наукові записки. Релігієзнавство, Культурологія. Філософія; Національний педагогічний університет імені М.П.Драгоманова. – К., 2003. – Вип. 12 – С.168–176.
6. Родинно-побутові пісні. Українська усна народна творчість Електронна онлайн бібліотека. – Режим доступу: http://ualib.com.ua/br_4146.html
7. Сімейно-побутові пісні про любов, про сімейне життя, про трагічні сімейні обставини.[Електронний ресурс]. – Режим доступу: lessons.com.ua/simejno-pobutovi-pisni-pro-lyubov-pro-simej.
8. *Яценко Т. О.* Історичне коріння українського народного виховання // Українська література в загальноосвітній школі/Т.О.Яценко. – К., 2001. – № 3. – С.148–155.

Reference

1. *Babiy V.* Simeyni traditsiyi ta yih viovne znachennya // Pozaklasniy chas/V.Babiy. – K. – 2004, – № 7–8, S.27–31.
2. *Belinskiy V.G.* Ukrayintsi obdarovani nezrivnyanim gumorom//Pisenniy gumor ukraYinskogo narodu [Elektronniy resurs] /V.G.Belinskiy. – Rezhim dostupu: <http://nashe.com.ua/info/31>
3. *Gritsa S.* Folklor u prostori i chasi. Vibrani statti / Sofiya Gritsa. – Ternopil: Aston, 2000. – 228 s.
4. *Zhartivlivi pisni. Rodinno-pobutovi / Ukladachi: Dey O.I., Marchenko M.G., Gumenyuk A.I.* K.: Naukova dumka. 1967., – 800 s. [Elektronniy resurs]. - Rezhim dostupa: <http://nashe.com.ua/source/28>
5. *Matviychuk A.M.* Traditsiyniy zmist ukrayinskoyi narodnoyi pisennoyi poetiki/A.M.Matviychuk//Naukovi zapiski. Religieznavstvo, Kulturologiya. Filosofiya; Natsionalniy pedagogichniy universitet imeni M.P.Dragomanova. – K., 2003. – Vip. 12 – S.168–176.
6. *Rodinno-pobutovi pisni. Ukrayinska usna narodna tvorchist Elektronna onlayn biblioteka.* - Rezhim dostupa: http://ualib.com.ua/br_4146.html
7. *Simejno-pobutovi pisni pro lyubov, pro simejne zhittya, pro tragichni simeyni obstavini.*[Elektronniy resurs].- Rezhim dostupu: lessons.com.ua/simejno-pobutovi-pisni-pro-lyubov-pro-simej...
8. *Yatsenko T. O.* Istorichne korinnya ukrayinskogo narodnogo viovannya // Ukrayinska literature v zagalnoosvitniy shkoli /T.O.Yatsenko. – K., 2001. – № 3. – S.148–155.